Tervishoiulised olud on kihelkonnas Eesti maaelu kohta keskpärased ja on viimsel ajal kiiresti muutumas paremuse poole jõukuse ja iseäranis hariduse tõusuga. Kodune puhtus ja muud tervishoiulised nõuded on loomulikult kõige puudulikumalt tähele pandud vaesemate elanikkude, nagu vabadikkude ja mõisatööliste kitsais eluruumides, kuid ka jõukamais taludes jääb ses asjas soovida nii mõndagi; näiteks ei ole siin lahus söögiõude tarvitamine veel kaugeltki üldine. Väiksemate haiguste ja haavade parandamiseks tarvitatakse sagedasti veel omi koduseid rohte; üldiselt tarvitatakse enam-vähem tõsisemail haigusejuhtumustel arsti abi. — Suuremad nakkavate haiguste liikumised on viimasel ajal kihelkonnast enamasti mööda läinud. Ainult 1905. a. suvel lagunes verine kõhutõbi (*dysenteria*) kaunis laiali ning 1918. a. influentsa („hispaania haigus"). — Arst elab kihelkonna keskosas, Luua mõisas; apteek asub, nagu eespool nimetatud, Palamuse alevikus, kus ka ämmaemand töötab. Haigemaja puudub.

Ajalugu. Palamuse (vanasti dokumentides: Palmisse, Palmis, Polms, Paldessen, Pallamahl) on meie maa esimesi kihelkondi; juba 1234. a. on teateid siinsest plebaanist Theodoricus'est. Alguses allus Palamuse kihelkonnale ka naaberkihelkond Maarja-Magdaleena, mille kirikut 1380. a. — tol ajal veel Palamuse abikirikut — tuntakse kui „uut", vastandiks „vanale", Palamuse kirikule. Katoliku ajal oli olemas veel teine abikirik — püha Johannese kabel, arvatavasti praeguse Roela mõisa lähedal, Suurmetsas. Poola ajal olnud mainitud kabel jesuiitide käes, 1680. a. on sellest ainult veel ase järel. Aastast 1627 on kogudusel esimene luteriusuline kirikuõpetaja; 1641 lahutatakse Maarja-Magdaleena kihelkond Palamusest iseseisvaks kihelkonnaks. Rootsi aja lõpul on Palamuse võrdlemisi jõukas kihelkond 220-ne taluga. Raskesti kannatas ta aga Põhjasõja ja sellega kaasas käiva katku ajal; kihelkond oli 1710.—1718. a. täiesti oma saatuse hooleks jäetud; siis ühendati ta jõuetuse ja koguduse väikese arvu pärast Laiuse kihelkonnaga ja jäi viimase külge abikirikuks 1756. aastani, millal jälle sai iseseisvaks ja oma kirikuõpetaja. 1752. a. on, nagu vanast kirikuraamatust näha, Patjalas maetud üks surnu külakalme, nähtavasti viimane niisugune matus Palamusel. 1766 on kihelkonnas ainult 170 talu ja umbes 2200 elanikku; 1775 on elanikkude arv 2991. 1819.—1823. a. on kirikuõpetaja Kolbe pannud ise rahvale perekonna-nimed, et mitte külakupjad ja valitsejad ei annaks inetuid ja rumalaid nimesid. Läinud aastasaja usulisil liikumisil, kreeka-katoliku usku üleminekul jne. ei olnud kihelkonnas mainimisväärilselt pinda, peale väikese vennastekoguduse liikumise iseäranis Nava ümbruses. Ei tulnud ette ka hulgalist väljarändamist; küll võiks aga mainida, et 1820. a. ümber ühe terve küla (Järvepera) elanikud Karksi, Helme ja Paistu kihelkonnast on sisse toodud. — 1892. a. asutati Sinodi käskkirja põhjal Kaarepere õigeusu kogudus, mis ühendab eneses osa Saduküla, Laiuse, Saaremõisa ja Lähte kogudusest, kokku 640 hinge. On sest saadik kahanenud, iseäranis 1900—1910. 1910. a. lõpul oli kogudus veel ainult 299 hinge suur. 1908. a. asutati eespool-nimetatud